

METAFOR

Boğaziçi Üniversitesi
Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü
&
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Ortak Yayını

Editörler
Aslı Tekinay
Fatma Büyükkarcı Yılmaz

Boğaziçi Üniversitesi
İstanbul

Editörler ve Danışma Kurulu / Editors and Board of Advisors

Editörler / Chief Editors

Aslı Tekinay, Boğaziçi Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları
Fatma Büyükkarcı Yılmaz, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Yardımcı Editörler / Co-editors

Zeynep Sabuncu, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Ayşe Naz Bulamur, Boğaziçi Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları

Yayın Kurulu / Editorial Board

Olca Akyıldız, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Aylin Alkaç, Boğaziçi Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları
Ceyda Arslan Kechriotis, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Ayşe Naz Bulamur, Boğaziçi Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları
Fatma Büyükkarcı Yılmaz, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Tülay Gençtürk Demircioğlu, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Özlem Görey, Boğaziçi Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları
Matthew Gumpert, Boğaziçi Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları
Nur Gürani Arslan, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Halim Kara, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Özlem Öğüt, Boğaziçi Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları
Veysel Öztürk, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Zeynep Sabuncu, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Aslı Tekinay, Boğaziçi Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları
Zeynep Uysal, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Cihan Yurdaün, Boğaziçi Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları

Danışma Kurulu / Advisory Board

Nazmi Ağıl, Koç Üniversitesi
Walter Andrews, The University of Washington
Kristin Dickinson, University of Michigan
Burçin Erol, Hacettepe Üniversitesi
Erdağ Gökner, Duke University
Sibel Irzık, Sabancı Üniversitesi
Mehmet Kalpaklı, Bilkent Üniversitesi
Hakan Karateke, The University of Chicago
Kader Konuk, University of Duisburg-Essen
Esra Melikoğlu, İstanbul Üniversitesi
Mustafa Kemal Mirzeler, Central Michigan University
Emma Parker, Leicester University
Jale Parla, İstanbul Bilgi Üniversitesi
Meg Russett, University of Southern California
Cevza Sevgen, Boğaziçi Üniversitesi
Selim Sırrı Kuru, The University of Washington
Atilla Silkü, Ege Üniversitesi
Özden Sözüalan, İstanbul Bilgi Üniversitesi
Baki Tezcan, University of California, Davis
Şebnem Toplu, Ege Üniversitesi

Editör Yardımcıları / Editorial Assistants

Merve Atasoy, Boğaziçi Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları
Arif Tapan, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Anahat ve Tasarım / Layout and Design

Cihan Yurdaün, Boğaziçi Üniversitesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları

Redaktör / Copy Editor

Ceyda Arslan Kechriotis, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Logo Tasarımı / Logo Design

Burak Şuşut, FİKA

İçindekiler / Table of Contents

Nazmi Ağıl Selçuk Altun Romanlarına Kierkegaard'cı Bir Yaklaşım	1-18
Fatih Aşan & Arif Can Topçuoğlu Kendine Ait Bir Odadan Başkalarına Ait Bir Pazara: Bir Osmanlı Şairinin Sergüzeşti	19-40
Başak Demirhan Postcolonial Historiography and Ethnography in Amitav Ghosh's <i>In An Antique Land</i>	41-55
Catherine MacMillan Haunting the (Psychic) Crypt? Unearthing the Family Secret in Christa Wolf's <i>Medea</i>	56-70
Sevgin Özer Murathan Mungan'ın <i>Mezopotamya Üçlemesi</i> 'nde Gündelik Hayatta Performans	71-93
Arif Tapan Doğu-Batı İkileminden Oedipus Kompleksine: <i>Araba Sevdası</i> Nasıl Okundu?	94-111
Hasan Turgut Ece Ayhan Şiirinde Negatif Temsil	112-130
Yazar Bilgileri / Authors' Biographies	131-132

Kendine Ait Bir Odadan Başkalarına Ait Bir Pazara: Bir Osmanlı Şairinin Sergüzeşti

Fatih Aşan, Arif Can Topçuoğlu

Boğaziçi Üniversitesi

fatihasan81@gmail.com, can.topcuoglu1@gmail.com

Özet

“Bir Kitabın Sergüzeşti” 1 Şubat 1885 tarihinde *Mecmua-i Ebüzziya*’da yayımlanmış olup yazarının Ebüzziya Tevfik olduğu düşünülmektedir. Öyküde zengin olma hayalleri kuran bir şair ile kitabının bakış açısından edebi üretim sürecinin farklı aşamaları ve şairin her bir aşamada uğradığı başarısızlıklar tasvir edilmektedir. Bu makale ise öyküyü tarihsel bağlamına yerleştirmeyi amaçlamakta ve metnin Latin harflerine aktarılmış halini de içermektedir. Bu doğrultuda, öykü hem dönemin kapitalist edebiyat üretim ilişkilerinin gerçekçi bir temsili hem de modern edebiyat tartışmaları bağlamında yazarının ideolojik konumunu yansıtan bir kurmaca olarak ele alınmıştır. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti’nde edebi üretimin başlıca niteliklerinden biri patronaj ağlarına dayanan geleneksel yazarlıktan modern yazarlığa geçiştir. Aynı dönemde yaşanan diğer bir değişim de edebi üretimin gitgide daha kolektif bir nitelik kazanmasıdır. Dönemin kurmaca-dışı metinlerinde de izi sürülebilen bu dönüşüm sürecinin öyküdeki yansımalarını tespit etmek amacıyla makalede metnin yakın okumasına başvurulmuş ve anlatıcı karakterin başarısızlığı Gisele Sapiro ile Pierre Bourdieu’nun kültürel ve sosyal sermayeye ilişkin fikirlerine atıfla yorumlanmıştır. Öte yandan, metnin dışına yapılan belirli bazı göndermeler, öyküyü sıkı sıkıya eski-yeni şiir tartışmalarının çerçevesine oturtmaktadır. Bu bağlamda, anlatıcının karakterizasyonu ve başarısızlığı Ebüzziya Tevfik’in dönemin edebiyat tartışmalarındaki pozisyonuna dair işaretler taşır. Makalede de öykünün bu yönünü ortaya koymak üzere öykü ile *Mecmua-i Ebüzziya*’da yayımlanmış çeşitli metinlerin karşılaştırma ve paralel okumaları yapılmıştır. Günümüz edebiyat tarihlerinin 19. yüzyılın son çeyreğindeki edebi üretimin karmaşıklığını sıklıkla göz ardı ettiği dikkate alındığında, ilk defa Latin harflerine aktarılan bu öykünün onu tarihselleştiren bir makale eşliğinde yayımlanmasının, edebiyatı çevreleyen sosyo-ekonomik dinamiklerin daha çok farkında olan yeni çalışmaları teşvik edeceği umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Modern yazarlık, edebi üretim, kültürel sermaye, sosyal sermaye, şiir tartışmaları, Ebüzziya Tevfik

Aşan, Fatih; Topçuoğlu, Arif Can. “Kendine Ait Bir Odadan Başkalarına Ait Bir Pazara: Bir Osmanlı Şairinin Sergüzeşti”, *Metafor* 6, 2020, 19-40.

Geliş Tarihi: 01/03/2020, Kabul Tarihi: 30/03/2020

From a Room of His Own to a Market of Others: The Adventure of an Ottoman Poet

Fatih Aşan, Arif Can Topçuoğlu

Boğaziçi University

fatihasan81@gmail.com, can.topcuoglu1@gmail.com

Abstract

“Bir Kitabın Sergüzeşti” was published on *Mecmua-i Ebüzziya* on 1 February 1885 and is presumed to be authored by Ebüzziya Tevfik. The story is written from the perspectives of a poet who dreams of getting rich and his book, and it depicts various phases of the literary production process along with the failures the poet faces at each turn. This article, meanwhile, aims at placing the story in its proper historical context and also includes the Latinized version of the text. To this end, the story is treated both as a realistic representation of the period’s capitalistic relations of literary production, as well as a fictional text revealing its author’s ideological stance regarding the debates about modern literature. One of the defining features of the literary production in the Ottoman Empire during the 19th century is the shift from traditional authorship, which was based on patronage networks to modern authorship. Another change that occurred during the same period concerns the nature of literary production, which became increasingly collective. In order to identify how this process of transformation, which can also be traced in the non-fictional texts of the period, was reflected in the story, the article resorts to close reading of the text and interprets the narrator’s failure by referring to Gisele Sapiro and Pierre Bourdieu’s thoughts on cultural and social capital. On the other hand, certain real-world references in the text set the story squarely in the context of old vs new poetry debates. In this context, characterization and the failure of the narrator bear signs of Ebüzziya Tevfik’s positionality concerning the literary debates of the period. To illustrate this aspect of the story, the article offers comparisons and parallel readings of the story with various other texts from *Mecmua-i Ebüzziya*. Considering that contemporary literary historiography often ignores the complexity of the literary production during the last quarter of the 19th century, the publication of this story in Latin script for the first time, coupled with an article that historicizes it, would hopefully encourage further studies which are better informed about the socio-economical dynamics that surround literature.

Keywords: Modern authorship, literary production, cultural capital, social capital, poetry debates, Ebüzziya Tevfik

19. yüzyıl Osmanlı Devleti'nde sosyal, siyasal ve kültürel alanda birçok dönüşüme sahne olmuştur. Edebiyatın, edebiyat kamusunun ve yazarlık kurumunun dönüşümü de bunlar arasında yer alır. Osmanlı Devleti'nde matbaanın kesintiye uğrayan gelişimi 19. yüzyılda nihayet tamamlanmış ve çeşitli teşebbüslerle matbaa devletin tekeline çıkararak özelleşmiştir.¹ Bununla birlikte kâğıt fiyatlarının ucuzlaması, kitap dolaşımının artması, gazetelerin ve tefrika romanın yaygınlık kazanması Osmanlı Devleti'nde edebiyat okur kitlesini ciddi oranda genişleterek geleneksel yazarlıktan modern yazarlığa geçişi mümkün kılmıştır. Artık şairler ve yazarlar para kazanmak için geçmişte olduğu gibi zengin ve güçlü bir hamiyi memnun etmek zorunda değildir; bunun yerine karşılarında tatmin etmeleri gereken bir kitle vardır. Bu kapitalist arz-talep ilişkisi 19. yüzyıldaki edebiyat üretimi üzerinde oldukça büyük bir etkiye sahiptir. Söz konusu etki Gisele Sapiro'nun kitabında şu şekilde dile getirilir:

(...) kitap piyasasının yükselişi, entelektüel üreticilerin devlet kontrolünden ve hâmilelerden giderek kurtulmalarına izin veren bir karşı-iktidar oluşturmuşsa da [Bourdieu, 1971a]; Darnton, 1983], 19. yüzyılda kitabın dolaşımının serbestleşmesi ve üretiminin sanayileşmesi, yazarların kamunun talebine bağımlılıklarının artmasına da yol açmıştır [Charle, 1979]. Bazen okur mektuplarından etkilenen ve Eugene Sue gibi bir yazarın çalışmasında bile değişikliğe neden olan 'tefrika roman' gibi biçimler, yazarların bu talebe intibak etmelerini sağlamıştır [Thiesse, 1980]. (55)

Yukarıdaki alıntıda da belirtildiği gibi modern yazarın edebi üretiminde okuyucunun belirleyiciliği göz ardı edilemez. Avrupalı tefrika roman yazarları (*feuilletonistes*) için geçerli olan bu durum, 19. yüzyıl Osmanlı yazarları bağlamında da geçerlidir. Örneğin, dönemin edebiyat piyasasındaki arz-talep ilişkisinin farkında olan, dolayısıyla ilk modern romancı olarak da nitelendirebileceğimiz Ahmet Mithat, *Hasan Mellâh Yahut Sır İçinde Esrar*'ı (1874) yazdıktan bir yıl sonra bu romana bir de zeyl yazar. Zeylin önsözünde okurdan gelen eleştiri mektuplarından bahsedilmektedir. Sözü geçen mektuplar genel olarak maddi hatalardan bahsetmenin yanında karakterlere ve olay örgüsüne yöneliktir. Bu eleştirileri dikkate alan Ahmet Mithat önsözde şunları söyler:

Ben Hasan Mellâh serlevhalı şu hikâyede sergüzeşt-i ahvalinin bazı numunesini yazmış olduğum Dominico Badia'nın sair vukuât-ı sahîhâi

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: Tek Başaran, Ayşe. *The Ottoman Printing Enterprise: Legalization, Agency and Networks, 1831–1863*. 2019. Boğaziçi Üniversitesi, Doktora tezi.

garibesini dahi başkaca kaleme alacak idim. Mademki a'zâ-yı vak'adan dördünün sergüzeştleri bir encama isal edilmemiş olduğu hikâyenin suret-i tertibince noksan görülüyor. İşte o noksanın ikmalî için dahi işbu cüz'-i sâniyi tasvir ve tahrir eyledim.

Yazarın bu sözlerinden zihnindeki metni okurların mektuplarında belirttiği talep doğrultusunda değiştirerek yazdığı anlaşılmaktadır. Ahmet Mithat'ın okurun beklentilerine yönelik dikkati hayatının ilerleyen dönemlerinde de sürer. Örneğin 1888 yılında yayımlanan *Haydut Montari*'nin önsözünde de yazarın edebiyat piyasasını yönlendiren arz-talep ilişkisinin farkında olduğu açıkça görülür:

Zannedersek bu işi bize sipariş edenler kimler olacağı sual buyurulacaktır. O suali “mukadder” farz edelim de cevabını da şimdiden verelim. Siparişçimiz “rağbet-i amme”dir. Xavier de Montépin'in bin esrarı ukdede cem ederek, bin tesadüfî bir noktaya bağlaması kariin-i Osmaniyeden bir cemm-i gafır nezdinde mazhar-ı takdir olduğunu görünce velev ki pek acizane, pek tilmizâne bir surette olsun, bir de Xavier de Montépin'e peyrev olmak hususundaki gayretimizi men kabil olabilir mi? Biz ki, kâh Alexandre Dumas'ya, kâh oğluna, kâh Octave Feuillet'ye kâh Richebourg'a, kâh Gabariau'ya, hatta Paul de Kock'a varıncaya kadar birçok Avrupalı eâzıma peyrev ola ola ve eserlerini kâh tercüme ve kâh tanzir ede ede romancılık sanatindeki çalışkanlığımızı karilerimiz efendilerimize epeyce beğendirmişiz. (Elmas 138-139)

Rağbet-i ammenin “siparişçi,” okurların “efendi” olarak nitelendiği dikkate alındığında okurun, Avrupa'daki tefrika romancılar kadar Ahmet Mithat için de edebî üretimi belirleyen başat etkenlerden biri olduğunu söylemek mümkündür.

Yukarıdaki alıntılardan da anlaşılacağı üzere hem Avrupalı hem de Osmanlı tefrika roman yazarları okur kamusunun taleplerini göz önünde bulundurarak yazmaktadır. Bu dikkat de şüphesiz tefrika romanların daha fazla okunmasını ve romancıların eserlerinden daha yüksek meblağlar kazanmasını sağlar. Diğer bir deyişle hem Avrupa'da hem de Osmanlı sahasında okur kamusuyla kurulan ve güç dengesinin okur lehine değiştiği bu yeni ilişki biçimi okurun taleplerini karşılayabilen yazarlar için büyük bir kazancın kapısını aralar. Yaptıkları işi bir meslek olarak görmeye başlayan yazarlar kendi kazançlarının muhasebesini yapmalarının yanında Avrupa'daki kitap piyasasını ve Avrupalı yazarların kitaplarından ne kadar para kazandıklarını da yakından takip ederler. Örneğin, Ahmet Mithat 1885-1886 yıllarında *Tercüman-ı Hakikat*'te yayımladığı “Ahmet Mithat Efendi'nin Telif ve Tercüme Yollu Yazdığı Büyük Romanlar” başlıklı seride bu yıla kadar

yazdığı çeviri ve telif romanların özetlerine, basım şekillerine, kaç adet satıldıklarına² ve dönemin kitap piyasasıyla karşılaştırmalara da başvurarak ne kadara satıldıklarına dair bilgi verir (Durgun 153-164). Ek olarak, bu dönemde *Mecmua-i Ebüzzîya*'da "Aleksandır Düma'nın Bir Hesabı" başlığı altında Dumas'nın milletvekili seçimlerinde oy toplamak için kaleme aldığı ve kitapları aracılığıyla ne kadar istihdam yarattığını hesapladığı mektubu yayımlanır (1083-1085).³ Yine aynı dergide çıkan "Bir Amerikalı Müellif" başlıklı yazıda ise, Mark Twain'in eserlerinden ne kadar para kazandığı haber verilmektedir (1211). Kısaca, dönemin yazarlarının yazarlık servet kazanılabileceğinin farkında olduklarını söylemek mümkündür. Popüler süreli yayınlarda yapılan bu muhasebe yazar adaylarının iştahını kabartacak ve yazarlık mesleğine teşviki artıracaktır.

"Bir Kitabın Sergüzeşti" tam da yukarıda tasvir edilen farkındalığın yaygınlaştığı bir dönemde yayımlanmış olması nedeniyle yazar ve okur arasındaki ilişkilerin değişimi bakımından yorumlanmaya müsaittir. Bundan hareketle bu makale öykünün ana karakterinin yazarlık konusundaki başarısızlığını onun dönemin edebiyat piyasasıyla kurduğu sorunlu ilişki üzerinden değerlendirmeyi önermektedir. Aynı zamanda, bu yolla çoğu kez metodolojik yalıtımla kendini ortaya koyan bir efsaneyi, "eserin yaratıcısı"nın tekil olduğu efsanesini yıkarak edebî faaliyetin kolektif boyutuna vurgu yapmayı da amaçlamaktadır (Sapiro 47).

"Bir Kitabın Sergüzeşti," "Kitabın Kendi Lisanından Mehakkı" alt başlığı ile *Mecmua-i Ebüzzîya*'nın hicri 15 Rebiyülahir 1302, miladi 1 Şubat 1885 tarihli 44. sayısında yayımlanmış bir öyküdür. Öykünün herhangi bir yerinde imzaya veya yazarının kimliğine dair bir ibareye rastlanmamakla beraber Ebüzzîya Tevfik'in kaleminden çıkmış olması muhtemeldir. Çalışmalarını onun üzerine yoğunlaştıran araştırmacılar *Mecmua-i Ebüzzîya*'da imzasız olarak çıkan kurmaca-dışı yazıları genellikle Ebüzzîya Tevfik'e atfederler.⁴ Her halükârda *Mecmua-i Ebüzzîya* "[h]ariçten gönderilecek âsârı kabul eyleme[diğini]" (Varlık 121) belirtmekte ve Ebüzzîya Tevfik haricindeki

² Birçok romanı için sayı verirken bazı romanları hakkında yalnızca çok sattığından bahseder.

³ Diğer bir örnek olarak bkz: Karataş, Talat. *Sâlnâme-i Hadika ve Sâlnâme-i Ebüzzîya'nın Transliterasyonu*. 2010. Gaziantep Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, s. 136'da "Fransa Udeba-yı Hazırasından Bazılarının Serveti" başlıklı yazısı.

⁴ Örnek olarak Türesay'ın sunduğu kısmi fihrist için bkz: Türesay, Özgür. "Ebüzzîya Tevfik ve Mecmua-i Ebüzzîya (1880-1912)." *Müteferrika*, s. 18, Kış 2002/2, ss. 87-140. Alim Gür de Ebüzzîya'ya atfettiği imzasız yazıları listelemeye ek olarak, Ebüzzîya'nın yazmış olabileceği fakat kendisinin listesine almadığı birçok yazıya rastlanabileceğini belirtir: Gür, Alim. *Ebüzzîya Tevfik: Hayatı, Dil, Edebiyat, Basın, Yayın ve Matbaacılığa Katkıları*. Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı, 1998, s. 325.

yazarların isimleri yazılarının sonunda verilmektedir. Bunun da ötesinde, “Bir Kitabın Sergüzeşti”nde ismi verilmeksizin tasvir edilen karakterlere karşılık gerçek kişilere yapılan sınırlı sayıdaki göndermeler yazarın Ebüzziya Tevfik olması ihtimalini güçlendirmektedir. Örneğin Ebüzziya Tevfik Rodos sürgününe giderken Tasvîr-i Efkâr matbaasını, anlatıcı-şairin kaliteli bir kapak için başvurmayı düşündüğü, Mihran Nakkaşyan’a kiralamış (Kut 114); Matbaa-i Ebüzziya kurulana dek *Mecmua-i Ebüzziya*’nın ilk 20 sayısı dâhil olmak Ebüzziya Tevfik’in birçok kitabı ve süreli yayını da Mihran Matbaası’ndan çıkmıştır (Türesay 96). “[K]itapçıların kabile-sâlârı ve ekser-i üdebânın vâsıta-i âsârı olan Arakel Efendi” ([Ebüzziya Tevfik], “Bir Kitabın Sergüzeşti” 1396) ise öykünün yayımlandığı dönemde Ebüzziya Tevfik ile sıkı bir iş birliği içinde görünmektedir. Ebüzziya Tevfik’in 1300 [1883] tarihli *Rebi-i Marifet*’inin sonunda reklamı yer alan yegâne kitapçı Arakel’dir. Okurlar nezdinde Arakel’e “taahhüdâtını ifa eden ashâb-ı namustan” ifadesiyle referans olan Ebüzziya Tevfik, “gerek Mecmua-i Ebüzziya ve gerek matbuat-ı saire-i âcizanem efendi-i mumâileyh vasıtasıyla neşredilmektedir” diyerek onu bir bakıma yayıncısı olarak tanıtır (“Bab-ı Ali Caddesinde”). Arakel’in 1301 [1884] yılında çıkardığı ilk kitapçı kataloğu⁵ da Matbaa-i Ebüzziya’da basılmış olup Arakel’in *Mecmua-i Ebüzziya*’ya abone kaydı yaptığı mukaddime kısmında belirtilmektedir. Ebüzziya Tevfik’in metnin yazarı olduğu fikrini desteklemenin ötesinde bu bilgiler “Bir Kitabın Sergüzeşti”nin yazıldığı dönemde edebiyat üretiminin art alanını oluşturan kolektif ilişkiler ağına somut bir örnek sunmak bakımından da önemlidir.

Gisele Sapiro Pierre Bourdieu’nün alan teorisinden ilhamla, bir yazar adayının edebi alana girişini kolaylaştıran etkenlerden bahseder. Buna göre “oyun kurallarının iyi bilinmesi (kültürel sermaye) ve buna ek olarak edebiyat ve yayın çevresindeki ilişkiler (alandaki sosyal sermaye), edebî alana erişimin emin bir yolunu teşkil eder. Bu iki sermayenin bir aradalığı, oyuna girme ihtimallerini çok artırır” (Sapiro 48). Sapiro’nun söylediklerinden yola çıkarak, “Bir Kitabın Sergüzeşti”nde anlatıcı-şairin başarısızlığının da içine girmeye çalıştığı edebi alanın dinamiklerine aşına olmamaktan kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Pierre Bourdieu, “The Forms of Capital” [Sermaye Biçimleri] başlıklı makalesinde kültürel sermayeyi, toplumsal statüsünü yükseltmede bireye faydası dokunacak entelektüel birikimin toplamı olarak açıklar (19-21).

⁵ Sözü edilen kataloğa ilişkin daha detaylı bir inceleme için Sinan Çetin’in tezine bakılabilir: Çetin, Sinan. *Booksellers and Their Catalogues in Hamidian İstanbul, 1884-1901*. 2010. Boğaziçi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi. Bu katalog aynı zamanda Arakel’in taşrayla arasındaki (“Bir Kitabın Sergüzeşti”nde de görülebilen) yoğun iş ilişkilerini açıklamada yardımcı olabilir. Yine “Bir Kitabın Sergüzeşti”nde geçen kitap isimlerinin önemli bir kısmını söz konusu katalogda bulmak mümkündür.

Bireyin kültürel sermayeyi edinmesi kendisi için yaptığı bir yatırım olmanın yanı sıra ailenin ona verdiği eğitim ile de oldukça yakından ilgilidir. Gisele Sapiro'nun daha önce atıfta bulunulan sözlerini yeniden hatırlamak gerekirse; bir yazar/şair adayının sahip olduğu kültürel sermaye edebi alana erişimi kolaylaştıran önemli faktörlerden biridir. “Bir Kitabın Sergüzeşti” hikâyesinde şair anlatıcının başarısız olmasının sebeplerinden biri de sahip olduğu kültürel sermayenin dönemin edebiyat alanına girmek için yeterli olmamasıdır. Bu durum ilk olarak şair anlatıcının babasıyla kurduğu ilişkide görülür. Anlatıcı sürekli olarak babasının şiirden anlamadığını ve onu bakkal yapmak istediğini, tacir yazıcısı yapmak istediğini belirtir. Ardından “eğer sen bendeki istidad-ı fitriyenin tehiyye etiği paye-i âlâ-yı şairiyeti idrak edecek kadar malik-i çeşm-i irfan olsan beni şimdiden o makam-ı âlû'l-âle isal için kollarıma kanat takarsın” diyerek babasını, onun şairlik yeteneğini fark edecek edebi birikime ve zevke, aynı zamanda kültürel sermayeye, sahip olmadığı için eleştirir ([Ebüzziya Tefvik], “Bir Kitabın Sergüzeşti” 1394). Bu durum anlatıcının “acaba bu pederlerin hepsi neden böyle efkâr-ı şairaneden mahrum adamlar oluyorlar” (1394) demesinde de açıkça görülür. Dolayısıyla şairin burada şikâyet ettiği durumun babasından gerekli kültürel sermayeyi edinmemek olduğu söylenebilir.

Sapiro, kültürel sermayeyi aynı zamanda “oyunun kurallarının bilinmesi” olarak tanımlar. Dönemin edebiyat kamusu tarafından yaygın olarak benimsenen edebi zevk (iyi şiir ve romanın nitelikleri vb.) ve tür (roman, tefrika roman ve şiir vb.) gibi edebiyat üretimini şekillendiren kuralların tümünü bu başlık altında ele almak mümkündür. Hikâyedeki anlatıcı-şair ise edebi zevkin geçirmekte olduğu dönüşümün farkında olduğu halde ürününü yükselmekte olan anlayışa aykırı bir biçimde vücuda getirir. Bu konudaki çekincesi anlatıcının ağzından “fakat derde bak ki alafranga eşarda harf-i revîye riayet olunmadığından, olunmak şöyle dursun revadif-perdâzânı tarz-ı atik taraftarlığı gibi köhne-perverlikle yâd ettiklerinden asıl korktuğum cihet yeni yetişmelerin tan ve istihzasına uğramak hatırasıdır” (1394) şeklinde verilir. Ancak bu korku, anlatıcıyı, “eski” şiir anlayışı doğrultusunda yazmaktan alıkoymaz. Üstüne üstlük bunu yaparken de bütün şairlerin bir araya gelseler anlayamayacağı ve telaffuz edemeyeceğini düşündüğü kelimeleri bilinçli olarak kullanır ve bununla övünerek anlaşılabilir bir dille yazmayı başarı ölçütü olarak görür (1394). Kitabın her fasılda reddedilmesinin ardındaki nedenlerden biri de bu tercihte aranmalıdır. Öykünün sonlarına doğru kitabın kurduğu “içinde afyon kafiyesinde şiir olan bir kitap işte böyle raflarda hâmûşâne çürür gider” (1401) cümlesi tam da şairin bu hatasına işaret etmektedir.

Anlatıcının gözden kaçırdığı diğer bir husus ise döneminin popüler türüdür. Anlatıcı-şair şiirlerini tamamlayıp bastırmak üzere Babiali'ye götürdüğünde kitapçılar kitabını basmak bir yana onunla alay ederler.

Anlatıcının “Şiir! Şiir! Bu lafız kâle alınınca o bedbahtlar yüzümüze karşı hande-i zenâne nigâh etmeye bile cesaret ediyorlar” (1396) demesinden kitapçıların onunla alay etme nedeninin şiir yazması olduğu anlaşılır. Anlatıcının eserinin türü nedeniyle küçümsendiği ya da ciddiye alınmadığı tek yer burası değildir. Arakel de anlatıcının şiir kitabı getirdiğini öğrenir öğrenmez konuyu kestirip atacak, az sonra da uşaklarına hitaben “bundan sonra sabahları dükkânı bu kadar erken açmayın; zira beyhude işler için gelip gidenlere meram anlatmaktan siparişleri hazırlamaya vakit bulamıyorum” (1397) diyerek şiiri “beyhude iş” olarak nitelendirecektir. Öyküde isimleri verilen ve popülerlikleri ima edilen kitaplardan yola çıkarak dönemin popüler türünün şiir dışındaki kurmaca olmayan metinler ve roman olduğunu öne sürmek mümkündür. Diğer bir deyişle şair-anlatıcının okur ve yayıncılar nezdinde revaçta olan türlerde değil, popülerliğini kaybetmekte olan bir türde eser vermesi başarısızlığının diğer bir nedenidir. Nitekim bu yorum hikâyesinin “netice” bölümünde şairin ağzından “döndük dolaştık yine buraya avdet ettik. Pederin tamamıyla hakkı varmış. Bir insan işine şiir ile başlarsa nihayeti yine pirinçi mağazasına çıkar” (1402) cümleleriyle de desteklenir.

Şair/yazar adayının edebi alana girişi kültürel ve sosyal sermayenin bir aradılığıyla mümkündür. Öyküdeki şair anlatıcının kültürel sermayesinin yanı sıra sosyal sermayesi de bu amaca ulaşmak için yetersiz kalmaktadır. Anlatıcı eseri yaratanın tek bir birey, yani yazar, olduğu yanılgısındadır ve edebi üretimin kolektif boyutunun henüz farkında değildir. Kitabını bastırmaya götürmeden önce herkesçe beğenileceğini ve kitapçıların kitabını basmak için sıraya gireceğini düşünmesi de yine aynı yanılgının bir ürünüdür. Nihayet kitabı yazma hâinden basma hâline geçirmek üzere Babialı caddesine çıktığında ise yayınevlerinin yazmayı kendi hesaplarına basmak istemediklerini, basacaklarsa üzerine para istediklerini görür. Arakel’in dükkânından da yenilgiyle ayrılan anlatıcı sonunda kitabını kendi hesabına bastırmaya razı olur. Bu kez edebi üretimin ardındaki kolektifin başka üyeleriyle, mürettip ve musahhihlerle karşılaşacaktır. Yaşadığı tüm sorunlara rağmen kendine ve kitabının çok satacağına olan inancını yitirmeyen anlatıcı, kitapçıların tavrını “tacir yüreklilik” ve “fikir fakirliğine” yordduğu gibi matbaa çalışanlarını da “hayvan” nitelemesiyle aşağılar (1399). Kitap matbu hale geldikten sonra öykünün anlatıcısı değişir. Yazarın öyküsüyle edebi üretimin kolektifliğini gözler önüne sermeyi amaçladığını varsayarsak, bakış açısında yaşanan bu değişimi edebi üretimin olağan şartlar altında yazarla karşılaşma ihtimali fazla olmayan diğer faillerini öyküye dâhil etmenin bir yolu olarak değerlendirmek mümkün olur. Böylece dördüncü bölümden itibaren kitabın alımlanışı bizzat kendi gözünden tasvir edilir. Sırasıyla kitapçı dükkânına, gazetede eleştirmenlerin masasına ve ikinci el kitap satan sahafa giden kitap, muhataplarının ilgisini çekmek konusunda her seferinde başarısız olur. En sonunda da bakkal dükkânında sayfaları birer birer koparılarak kese

kâğıdı olarak kullanılır. Bu yolla okurlar bir kitabın şairin zihninden gerek mecazen gerek kelime anlamıyla, “tüketimine” dek geçtiği yolda üretimine ve dolaşımına katkıda bulunan belli başlı bütün faillere tanıklık ederler.

Pierre Bourdieu yukarıda da atıfta bulunan makalesinde sosyal sermaye hakkında şunları söyler:

Sosyal sermaye, her bir üyesine kolektifin sahip olduğu sermayenin desteğini, onlara (kelimenin çeşitli anlamlarıyla) kredi hakkını temin eden bir “yeterliği”, sağlayan ve az ya da çok kurumsallaşmış karşılıklı tanışıklık ve tanıma ilişkilerinden oluşan uzun ömürlü bir ağa sahip olmayla – başka bir deyişle bir gruba mensubiyetle – bağlantılı, fiili ya da potansiyel kaynaklar kümesidir. (248)

Bourdieu’nün bu sözleri yayıncılık endüstrisi üzerinden düşünüldüğünde “Bir Kitabın Sergüzeşti”ndeki başarısızlık hikâyesi daha anlaşılabilir hale gelir. Hikâyede anlatıcı-şair edebiyat alanında yer edinmesini kolaylaştırabilecek hiçbir toplumsal ilişkiye sahip değildir. Kitabını kendi hesabına bastırmak zorunda kaldığı gibi pazarlamasını da kendi yapmaya çalışır. Bu doğrultuda iş kitap kendisine ait değilmiş gibi davranmaya kadar varır:

Geçen gün dükkâna birkaç yabancı gelmiş idi... Benim şairim de orada bulundu... Elini bana doğru uzattı... Sahifelerimi karıştırdıktan sonra birkaç yerini cehren okudu ve yabancılara iştirmek için bu kitap pek fevkalade bir şey imiş... Hele şu parçası ne latif? Ne selaset? Ne tenasüb-i elfâz? dedikten sonra kitapçıya gözüyle işaret ederek bu kitabın fiyatı nedir? Nasıl? Yarım mecidiye mi? Bu kadar letafet, bu kadar ziynet ile on kuruşa nasıl veriliyor? Şundan iki tane ver. ([Ebüzziya Tevfik], “Bir Kitabın Sergüzeşti” 1399-1400)

Anlatıcının, kitabın gözünden ve karikatürize edilmiş bir biçimde tasvir edilen bu pazarlama taktiği bir sonraki paragrafta geçen “ne fayda ki yabancılar desiseyi yutmadılar” ifadesinden anlaşılacağı üzere yararlı olmamıştır. Bu dönemde edebi eserler için başvurulmuş başlıca pazarlama tekniklerinden biri gazetelere ilan vermektir. Bu türden ilanların önemi öykünün yazarı Ebüzziya Tevfik’in “Bir Kitaba Mukaddime Lâzım İmiş de” başlıklı yazısında şöyle açıklanır:

Gazetecilerden bahs etmek istiyorum. Pek ziyade aleyhlerine düşersem ihtimal ki kitabımı ilan etmezler. İsterlerse ilan etmeyiversinler. Sevenler ben halkın menfaatine hizmet ediyorum. Halk da beni kendi menfaatinden berhudar olmak için gazetecilerin i’anesine muhtaç etmez

sanırım. Temiz para on kuruş verir yine kitapçığımı ilan ettiririm.
(Karataş 161)

Ebüzzıya'nın bu sözleri dönemin gazetecileriyle kurulan ilişkilerin kitabın pazarlanmasındaki önemine de işaret eder. Nitekim "Bir Kitabın Sergüzeşti"nin beşinci faslında da kitapların, eleştirmenin masasına yanlarında referans mektuplarıyla geldiği görülecek ve eleştirmen "ulum ve maarifin kıblenüması hükmünde olan muâhiz" olarak tasvir edilecektir ([Ebüzzıya Tevfik], "Bir Kitabın Sergüzeşti" 1400). Kitap, her ne kadar eleştirmenin kendisine yönelmesiyle "yarın gazete[de] benim hakkımda iki üç sütun görülecektir" diyerek ümitlense de sonu önce ikinci el kitap dükkânı, sonra da bakkal dükkânı olur. Dolayısıyla anlatıcı-şairin yayıncılık endüstrisi aktörleriyle olumlu ilişkilerden mahrum oluşunun, kitabının hiçbir yerde tutunamayarak bakkala kadar düşmesinde etkili olduğu söylenebilir.

"Bir Kitabın Sergüzeşti," yalnızca edebi üretimin güncel koşullarını tasvir etmekle kalmayan, aynı zamanda üretilen edebiyatın nasıl olması gerektiği meselesine ilişkin yazarının görüşlerini de yansıtan ideolojik bir metin olma özelliği taşır. Daha açık söylemek gerekirse, dönemin edebi kültürüne dair diğer semptomatik okumalara da izin vermekle beraber bu öykü spesifik bir muhatabı olan ve belirli bir metinler ağıyla ilişki içerisinde kaleme alınmış bir öyküdür. Dolayısıyla metnin ideolojisine yönelik bir sorgulama gerek dönemin edebiyat kamusundaki saflaşmalara gerekse de yazarının bu çerçevedeki konumuna dair fikir verebilir.

Öykünün dönemin edebi tartışmalarına ilişkin en açık göndermesi ilk faslın aşağıdaki satırlarında görülebilir:

Fakat derde bak ki alafranga eşârda harf-i revîye riayet olunmadığından,
olunmak şöyle dursun revâdif-perdâzânı tarz-ı atik taraftarlığı gibi
köhne-perverlikle yâd eylediklerinden asıl korktuğum cihet yeni
yetişmelerin tan ve istihzasına uğramak hatırasıdır. (1394)

Harf-i revîye riayetın akla getirdiği abes-muktebes tartışmasına henüz yaklaşık on yıl varsa bile alıntıda tasvir edilen ve kafiye'nin şiirdeki yerine dair uyumsuzluk öykünün yazıldığı günlerde de hayli şiddetlidir. Bu bağlamda harf-i revîye riayet edenleri köhne-perverlikle suçlayan alafranga şiir taraftarlarından söz edildiğine göre şiir konusunda kabaca "eskiciler" ve "yeniciler"⁶ olarak

⁶ "Eski-yeni çatışması" ve "eskiciler," "yeniciler" gibi tabirlerin, Türk edebiyatı tarihi literatüründe sıkça kullanılmakla beraber, her iki gruptan şairlerin gelenekle ilişkileri bakımından birbirlerinden o kadar da farklı olmadıkları ve yeniliklerinin derecesi bakımından birbirleriyle kıyaslanmalarının daha isabetli olacağı göz önüne alındığında indirgemeci ve yanıltıcı oldukları şüphesizdir. Bununla beraber 1885'te kaleme alınmış

adlandırılabilir iki tarafın bulunduğu söylenebilir. Anlatıcı-şair ise küçümseyici bir tabirle “yeni yetişmeler” olarak nitelediği Batılı şiir taraftarlarına karşı savunma pozisyonu almakta, yani kendisini eskicilerin safında konumlandırmaktadır. Nitekim yetkinlik hususundaki referansları da eski şiirin temsilcileridir: İlk bölümde Nef’î (1393) ve İmrü’l-Kays (1394); ikinci bölümde Fuzûlî (1396) ile daha düşük seviyede fakat yine de olumlu örnekler olarak Rûhî-yi Bağdâdî (1396) ve Tâlib-i Ârudî (1396); üçüncü bölümde Molyer, Kâzım Paşa, Ziyâ Paşa (1399).⁷

Anlatıcının gerek kendisi hakkındaki övgüyü *Tercüman-ı Hakikat*’tan beklemesi (1393), gerekse “[b]akalım münekkîd-i eşâr, muallim-i nâ-müdârâ-gî Nâci-i şirin-güftâr ne sakız çiğneyecek” (1394) sözüyle şiirlerine eleştirmen olarak Muallim Naci’yi işaret etmesi yine aynı saflaşma bağlamında anlam kazanmaktadır. Zira Ocak 1883’ten itibaren Muallim Naci *Tercüman-ı Hakikat*’ın edebi sütununu yönetmeye başlamış ve gerek onun burada çıkan şiirleri gerekse bunlara yazılan nazireler gazeteyi eski edebiyat taraftarlarının merkezi haline getirmiştir (Uçman 315). Burada kazandığı şöhretle beraber Muallim Naci’ye karşı hücumla geçenlerden biri de Recaizade Mahmut Ekrem olmuştur: 30 Temmuz 1300 [11 Ağustos 1884] tarihli, yani “Bir Kitabın Sergüzeşti”nden yaklaşık 6 ay önce yazdığı bir mektubunda Recaizade Muallim Naci’nin Zemzeme’ye cevap olarak *Tercüman-ı Hakikat*’ta bir şey yazmadığından bahseder (Abdullah 168). Recaizade’nin Muallim Naci’yi doğrudan hedef aldığı III. Zemzeme’nin mukaddimesinde ise 28 Nisan 1301 [10 Mayıs 1885], yani “Bir Kitabın Sergüzeşti”nden yaklaşık 3 ay sonrasının tarihi görülür (17). Nihayetinde Ahmet Midhat Efendi’nin bu mukaddime dâhil olmak üzere çeşitli yazılarıyla müdahalesi üzerine 29 Ağustos 1885 tarihinde, yani “Bir Kitabın Sergüzeşti”nin yayımlanmasından yaklaşık 7 ay sonra, Muallim Naci arkadaşlarıyla beraber gazeteyi terk eder (Uçman 315).

Görüleceği üzere öykünün yazıldığı sırada ne Recaizade Mahmut Ekrem ile Muallim Naci, ne de eskiciler ve yeniciler arasındaki şiir tartışmalarından kesin bir galip çıkmıştır. Hatta öykü karakteri Arakel anlatıcının şiirini bastırmaya yanaşmazken, gerçekte Arakel’in 1301 [1884] tarihli kataloğunda divanlar da yer almaktadır. Yazarın buna rağmen öyküyü tek taraflı kurma

bir metinde rakip grupların birbirlerini “köhne-perver” ve “alafranga” gibi sıfatlarla yaftalamaları diğer grubu edebi alanın tümünden dışına itme niyetlerine işaret olarak değerlendirilebilir.

⁷ Ziya Paşa, aslında yeni bir şiir anlayışının da temsilcisi olduğu halde adının diğerleriyle beraber anılması *Harabat*’ı takiben Namık Kemal tarafından eski edebiyatçılık suçlamalarının hedefine konmasıyla açıklanabilir. Nitekim aynı günlerde Muallim Naci de “Mes’ûd-ı Harâbâtî” mahlasını kullanmıştır. Uçman, Abdullah. “Muallim Nâci.” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 30, Türkiye Diyanet Vakfı, 2005, ss. 315-317.

tercihi, öykünün tonunda ve karakterizasyonda iyiden iyiye bariz bir görünüm alır. Her şeyden önce, anlatıcı-şair öykünün başından sonuna alay edilen ve karikatürize edilmiş bir karakterdir. Başlıca gurur kaynağı bulduğu kafiyeler ve anlaşılabilirlikten, doğallıktan uzak kelime seçimleri olan anlatıcının kibri başlık bulmakta yaşadığı güçlükle komik bir tezat oluşturur. Ulviyete ve üstün yaratılışına yaptığı onca göndermeye karşılık iş paraya geldiğinde “şairane düşünmeyi” bırakması da gerçeklikle problematik bir ilişki içerisinde olduğunun ilk işaretidir ([Ebüzziya Tevfik], “Bir Kitabın Sergüzeşti” 1395).

Anlatıcının kendine ilişkin değerlendirmesiyle gerçeklik arasındaki uçurumun büyüklüğü öykünün iç monologdan diyaloga geçişiyle beraber ortaya çıkar. Önce yayıncıların geri çevirdiği ve şairi hesabına basılmak zorunda kalan kitap; dört ve altıncı fasıllarda yabancısından taşralısına, öğrencisinden kadınına okurların; beşinci fasılda ise eleştirmenin reddiyle karşılaşır. Nihayet, altıncı faslın sonunda yazar, okur kamusunun sözcülüğünü üstlenerek öykünün mesajını -yerlere vurulmayı ve değersizliğini kabullenen- kitaba söyler: “Hakkı da yok mu ya? İçinde afyon kafiyesinde şiir olan bir kitap işte böyle raflarda hâmûşâne çürür gider” (1401). Yazarın rakip gördüğü şiir anlayışının indirgemeci ve parodileştirilmiş bir yorumu olan kitabın yedinci fasılda kese kâğıdı yerine kullanılması (1402) da yukarıdaki mesajı pekiştirecektir.

Öykünün sayfalarında yayımlandığı *Mecmua-i Ebüzziya*’nın yayın politikalarına genel bir bakış, eski şiirin taraftarlarına yönelik böylesine bir saldırının aslında hiç de şaşırtıcı olmadığını gösterir. *Mecmua-i Ebüzziya*’yı tanıtmak için yapılan duyurunun ilk cümlesi “Mecmua-i Ebüzziya edebiyat-ı cedidenin taraftarıdır” (Varlık 121) şeklindedir. Derginin fihristi bu iddianın yalnızca sözde kalmadığını ispata yeter. Örneğin “Bir Kitabın Sergüzeşti”nin yayımlandığı 44. sayıya kadar hemen her sayısında Namık Kemal’den mektuplara veya eleştiri yazılarına yer veren dergide; “Tahrib-i Harabat” 19-24, “Takib-i Harabat” 30-36 ve “Mukaddime-i Celal” 38-44. sayılarda başmakale olarak tefrika edilir. Yine Abdülhak Hâmid’in “Kürsü-i İstiğrak”ı ve Recaizade Ekrem’in “Bu da Bir Şi’r-i Enfes-i Diğer”i de 1302 yılında, öyküden önceki tarihlerde yayımlanan metinlerdendir.⁸ Dolayısıyla denebilir ki *Mecmua-i Ebüzziya* Namık Kemal’in edebiyat-ı cecide projesinin açık bir destekçisi ve sözcüsüdür.

Mecmua-i Ebüzziya’da yayımlanmış ve öyküyle doğrudan bağlantısı kurulabilecek bir diğer metin ise “Bir Kitabın Sergüzeşti”nden hemen bir sonraki sayıda okur karşısına çıkar. Menemenlizade Tahir Efendi’ye hitaben

⁸ Her ne kadar yeni edebiyattan yana açık bir taraflılık söz konusu ise de Muallim Naci’nin eserlerinin niteliğinden bağımsız olarak bütünü dışlandığını söylemek de mümkün değildir. Örneğin Recaizade’nin şiiri ile aynı sayıda Muallim Naci’nin “Şemendöfer Seyahati” başlıklı şiiri yayımlanır.

kaleme aldığı mektupta öykünün muhtemel yazarı Ebüzziya Tevfik gençleri yabancı dil öğrenmeye teşvik ederken “artık şi‘r ü hülya ve laklaka-i bî-mana ile vakit geçirmek zamanlarının çoktan geçmiş olduğunu” (“Sahib-i Gayret” 1428) da söyler. Tartışmanın devamı üzerine 46. sayıda önceki ifadelerine açıklık getiren yazar, şiiri kategorik olarak reddetmediğini belirtir; onun şikâyeti yalnızca kafiye uğruna anlamsız ve tumturaklı ifadelere başvuranlardan yanadır:

Bendeniz zaten “geldi kafiye gitti Sâfiye” diyen zevce-i tiryakiden ziyade kafiyeden müteneffirim. Laklakiyat-ı bî-manalar, yani “birtakım tumturak-ı bî-mana- همچو طلبست باطنش حالى” beytinin mu‘arref olduğu soğuk nevalar idi. Yoksa hakikati bir kafiye değil bin Sâfiyeye feda etmem. Benim itikadımca edebiyat-ı hâzırada bu türlü kafiyeler, falanlar tasvir-i efkârdan ise tezyif-i etvâra masruf olmalıdır. (Ebüzziya [Tevfik], “Cevâb” 1464)

“Bir Kitabın Sergüzeşti”nin ilk faslındaki uzun soluklu kafiye listesi ve iç monologlardaki ağdalı üslup dikkate alındığında yukarıdaki ifadelerin anlatıcı-şairi birebir tarif ettiği söylenebilir. Diğer bir deyişle, bu öykü ile sonraki sayılarda görülen mektuplar, farklı metinsel türler aracılığıyla aynı anlayışı hedef almaktadır.

Özetle, “Bir Kitabın Sergüzeşti” başlıklı hikâye, yazıldığı dönemin edebiyat üretiminin art alanındaki kolektifliğe dikkat çekerken aynı zamanda Ebüzziya Tevfik’in eski-yeni şiir tartışmasındaki tarafını belli eden ve bu bakımdan belirli ideolojisi olan bir metindir. Öykü, olay örgüsü itibarıyla bir kitabın satın alınmama hikâyesi olmakla birlikte aynı zamanda dönemin popüler kitaplarının neden ve nasıl popüler olduğuna da işaret etmektedir. Bu bağlamda hikâyede aktarılan başarısızlık öyküsü romantik bir başarısızlık öyküsü değil, dönemin edebiyat piyasasını şekillendiren kapitalist ilişkiler içinde yolunu bulamayan bir yazarın öyküsüdür. Maddi kazançla şairliği birbirinden ayırmak gerektiğini düşünen ve şair olmayı babasının dükkânında pirinç satmaya alternatif bir meslek olarak gören anlatıcı hikâyenin sonunda bu meslektan para kazanmanın ne kadar zor olduğunu anlar. “Bir insan işine şiir ile başlar ise nihayeti yine pirinççi mağazasına çıkar. Vaktiyle bakkallık ile işe başlayaydık şu vakt-i kühûletimizde istediğimiz kadar şiir ile de iştigal edebilir idik. Ah! Heves-i şebabet! Daima hayalât ardından koşar, daima hakikatten tebâüd etmek istersin” diyerek babasına hak verir (Ebüzziya Tevfik, “Bir Kitabın Sergüzeşti” 1402). Böylelikle de kitabın öyküsü edebi alana girmek için kültürel ve sosyal sermayesi yetersiz bir romantik şairin kapitalist edebiyat piyasasının altında ezilmesinin öyküsüne dönüşür.

Kaynakça

- Abdullah, Fevziye. "Muallim Naci İle Recaizâde Ekrem Arasındaki Münakaşalar ve Bu Münakaşaların Sebep Olduğu Edebî Hâdiseler." *Türkiyat Mecmuası*, c. 10, 1953, ss. 159-200.
- Ahmet Mithat. *Zeyl-i Hasan Mellâh Yahut Sır İçinde Esrar*. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2000.
- "Aleksandır Düma'nın Bir Hesabı." *Mecmua-i Ebüzziya*, 15 Cemaziyelahir 1300 [23 Nisan 1883], ss. 1083-1085.
- "Bir Amerikalı Müellif." *Mecmua-i Ebüzziya*, 15 Muharrem 1302 [4 Kasım 1884], s. 1211.
- Bourdieu, Pierre. "The Forms of Capital." *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, haz. J. G. Richardson, New York, Greenwood Press, 1986, ss. 241-258.
- Çetin, Sinan. *Booksellers and Their Catalogues in Hamidian İstanbul, 1884-1901*. 2010. Boğaziçi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- Durgun, H. Harika. "'Ahmet Mithat Efendi'nin Telif ve Tercüme Yollu Yazdığı Büyük Romanlar' Adlı Yazıların Çeviri Yazısı." *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, c. 58, s. 1, 2010, ss. 153-164.
- [Ebüzziya Tevfik]. "Bab-ı Ali Caddesinde Kitabcı Arakel Efendi." *Rebi-i Marifet*, Kostantiniyye, Matbaa-i Ebüzziya, 1300 [1883].
- [Ebüzziya Tevfik]. "Bir Kitabın Sergüzeşti." *Mecmua-i Ebüzziya*, 15 Rebiyülahir 1302 [1 Şubat 1885], ss. 1393-1402.
- Ebüzziya [Tevfik]. "Cevâb." *Mecmua-i Ebüzziya*, 15 Cemaziyelevvel 1302 [2 Mart 1885], ss. 1464-1465.
- Ebüzziya [Tevfik]. "Sahib-i Gayret Tahir Bey Efendiye." *Mecmua-i Ebüzziya*, Gurre-i Cemaziyelevvel 1302 [16 Şubat 1885], ss. 1427-1430.
- Elmas, Nazım. *Romanın Kapıları: Tanzimat Romanında Mukaddimeler ve Hatimeler*. Konya, Çizgi Kitabevi Yayınları, 2011.
- Gür, Alim. *Ebüzziya Tevfik: Hayatı; Dil, Edebiyat, Basın, Yayın ve Matbaacılığa Katkıları*. Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı, 1998.
- Karataş, Talat. *Sâlnâme-i Hadika ve Sâlnâme-i Ebüzziya'nın Transliterasyonu*. 2010. Gaziantep Üniversitesi, Yüksek lisans tezi.
- Kitabcı Arakel. *Arakel Kitabhanesi Esami-i Kütübü*. İstanbul, Matbaa-i Ebüzziya der Galata, 1301 [1884].
- Kut, Turgut. "Matbaa-i Ebüzziyâ." *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 28, Türkiye Diyanet Vakfı, 2003, ss. 114-115.
- Löwenthal, Leo. *Edebiyat, Popüler Kültür ve Toplum*. Çev. Beybin Kejanlıoğlu, İstanbul, Metis Yayınları, 2017.
- Recaizade Mahmut Ekrem. *Zemzeme: Üçüncü Kısım*. İstanbul, Matbaa-i A. K. Tozluyan, 1301.
- Sapiro, Gisele. *Edebiyat Sosyolojisi*. Çev. Ertuğrul Cenk Gürcan, Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2019.
- Tek Başaran, Ayşe. *The Ottoman Printing Enterprise: Legalization, Agency and Networks, 1831-1863*. 2019. Boğaziçi Üniversitesi, Doktora tezi.

- Türesay, Özgür. “Ebüzziya Tefkik ve Mecmua-i Ebüzziya (1880-1912).” *Müteferrika*, s. 18, Kış 2002/2, ss. 87-140.
- Uçman, Abdullah. “Muallim Nâci.” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c. 30, Türkiye Diyanet Vakfı, 2005, ss. 315-317.
- Varlık, Bülent. “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri.” *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, c. 1, İletişim Yayınları, 1985, ss. 112-125.

[1393]

Bir Kitabın Sergüzeşti Kitabın Kendi Lisanından Mehakki⁹

Birinci Fasl Şairin Zihninde

Ah! Ey hissiyât-ı ulviye güya bana mevdu ve münhasırsın! Hissiyatımın cezebât-ı ulviyesine mukavemet etmek mümkün olamayacaktır. Tasvirâtım, tahayyülâtım, hasılı vicdani olan bunca tecelliyâtım beni arş-ı âlâ-yı şairiyette hâiz-i makâm-ı ferdâniyet edecek. Bende ki meziyyât-ı şairaneye hiçbir ferdin muadil değil mukârin olabileceğine bile ihtimal veremem. Letafet-i müeddâ, nezaket-i eda, rikkat-i mana, metanet-i efkâr, halavet-i güftâr, tertib-i tasvirdeki ulviyet, mantika mutabakat, ifadedeki cezalet ve hasılı birbirinden âlâ birçok meziyet cihetiyle yazacağım eser güm-şuurân-ı devran için değil efkâr-ı ulviye ashabının mütalaasına şayan olacaktır.

Lazıme-i tevazudan iftirâk etmemekle beraber diyebilirim ki bu abd-i aciz bu zamanın bir Nef'îsiyim. Hal böyleyken letafetimizi, şaşaa-ı güftârımızı ihfaya neden mecbur olalım! Ah... Peder! Senin fikrin yalnız paraya münhasırdır. Bir gün olup da *Tercümân-ı Hakikat* gazetesi oğlunun zekâsını, edep ve irfanını, şairiyetteki kudret-i harikuladesini medh ü sena için sütun sütun makaleler neşreder de sen de görürsün. O zaman nasıl bir ulvi-nihâd evlada malik olduğunu anlarsın.

Ben ticarete mi süluk etmeliymişim? Hesaplar, rakamlar, defterler, pirinç gazevîleriyle, sabun çuvallarıyla muhat-ı kasvet-efzâ, muzlim! rutubet-alûd! mağaza köşelerinde ifna-yı ömr-i aziz etmeliymişim ha? Ah peder ah!

[1394]

Acaba bu pederlerin hepsi neden böyle efkâr-ı şairaneden mahrum adamlar oluyorlar? Ben tacir yazıcısı olmalıymışım ha! Sen hiç fitratın meziyyât-ı ulviyesinden mahrum olmasan beni pestî-i idrakâtının mahkûmu mu etmek istersin? Eğer sen bende ki istidad-ı fitriyenin tehiyye ettiği paye-i âlâ-yı şairiyeti idrak edecek kadar malik-i çeşm-i irfan olsan beni şimdiden o makam-ı 'âlû'l-âle isal için kollarıma kanat takarsın.

İşte son gazeli de tek mil ettim. Bakalım münekkîd-i eşâr, muallim-i nâ-müdârâ-gî Nâcî-i şirin-güftâr ne sakız çiğneyecek. Hele ben bu gazelde

⁹ Öykünün transkripsiyonu yapılırken günümüzde kullanılan kelimelerde TDK sözlüğü referans alınarak çağdaş imlaya uyulmuştur. Karışma ihtimali bulunan veya TDK sözlüğünde geçmeyen kelimelerde ise şapka, kesme işareti ve tire kullanılmış; ancak ayın ve hemzeler gösterilmemiştir. Gerçek kişilerin isimleri oldukları gibi bırakılmış, yer isimleri ise bugün kullanılan halleriyle verilmiştir.

muallimleri de geçtim a? Fakat derde bak ki alafranga eşârda harf-i revîye riayet olunmadığından, olunmak şöyle dursun revâdif-perdâzânı tarz-ı atik taraftarlığı gibi köhne-perverlikle yâd eylediklerinden asıl korktuğum cihet yeni yetişmelerin tan ve istihzasına uğramak hatırasıdır. Onun da zararı yok. Sanki onlar analarından doğar doğmaz kulaklarına vasıl olan ninni avazelerini Fransız aktrislerinden dinlemediler a? Bununla beraber kafiyelerim de pek latif düştü. Meygûn, pürhûn, meskûn, mecnûn, mevzûn diğergûn, kânûn, ceyhûn, vârun, âfyon, kemmûn, mazmûn, kanûn, eflâtûn, hele kûmûn hemen diyebilirim ki şimdiye kadar hiçbir şairimizin eşârında vârid olmamıştır.¹⁰ Hatta İmrü'l-Kays namına kase ederim ki zamane şairlerinin umumu, topu bir araya gelse kûmûnun manasını bilmek değil lafzını doğru telaffuz edemezler.

Şimdi iş bizim divançe-i eşâra bir unvan-ı latif bulmakta, ondan sonra da tab ettirmek için satın alacak bir kitapçı aramaktadır. En güzel, en zarif isimleri de bizden evvel neşr-i asar eden şuarâ yakalamış. Bizim edib-i erib hemen başlı başına bir şî'r-i diğeri iki namı da kendisi almış (Sânihât-ı Vicdân) (Sedâ-yı Dil) bu iki kelime âdetâ sünûhât-ı şairânedendir. Ey bize ne kaldı? Acaba [1395] ben de (nevâ) desem! Ya muzibin biri çıkar da üst tarafına bir (soğuk) veyahut alt tarafına bir bârid lafzı koyacak olur ise... Yârab! Ne unvan bulsam? (Âvâze-i Vicdân) derim. Hele şunu buldum. Zaten her şâirin manzumâtı birer avaze-i vicdandır. Şimdi iş kitapçıya kaldı. Herifler eserimizi işitecek olurlar ise hakk-ı temsili kazanmak için mutlaka birbirleriyle boğaz boğaza gelirler a? Lakin biz itidal-i demi muhafaza ve menfaati derpiş etmeliyiz ki heriflerin dâm-ı ifâline düşüp de esir olmayalım. Bugünkü günde her şeyi şairane düşünebilir isek de menafi-i maddiyyeyi şairiyetten tecrit etmelidir. Sahifesi bir liradan aşağı babam olsa vermem. Yazma olarak kırk üç sahife mevcut. Mümessil bunu isterse seksen altı sahifeye iblağ, isterse altmış dört sahifeye kasr eder. Orası kendi bileceği şey. Ben kırk üç nefer lira isterim. Mukavelemin birinci şartı kitabımın gayet nefis ve müzeyyen bir kabı haiz olmaklığı için mutlaka Mihran veya hiç değilse Tozluyan Matbaası'nda destgâha temsile vazını mutazammın olacaktır. Haydi şair efendi arş! Arş ileri arş bizimdir felah!

Fesimi biraz daha süpüreyim. Şu pantolonun dizindeki lekeyi de kaldırmalı. Botinin bir tarafı azıcık çatlamış. Görüyorum elbisemiz ser-tâ-be-pâ çoktan elveda ile ihbar-ı teceddüt ettiler ise de çoğu gitti azı kaldı. Hele şu kırk üç lirayı ele alalım. Külbe-yi âcizanemden bir şahs-ı meçhul olarak huruç edeceğim. Fakat bir serdar-ı muzaffer gibi bir şair-i şöhret-âver olarak avdet edeceğim.

¹⁰ [Yazarın notu] Meğerki Tahtakale'de keşkek satan Şâmîlerin dükkanında istimal oluna.

İkinci Fasıl

Kitapçı Arakel'in Dükkânında (Kendi Kendine)

Ah! Şu hasâis-i vicdaniyeden bihaber herifler şu muhtekirler! Sabahtan beri Bâb-ı Âlî Caddesi'nde baş vurmamak kitapçı dükkânı kalmadı. Efkar u malumat [1396] naşirleri arasında bu kadar ahmak adamların bulunduğu insanın inanmayacağı geliyor. Bu herifler ahz u italarını teşkil eden vesait-i aliyyeye dair dize kadar malumat sahibi değildirler. Şiir! Şiir! Bu lafız kâle alınca o bedbahtlar yüzümüze karşı hande-i zenâne nigâh etmeye bile cesaret ediyorlar. Hatta bu terbiyesizlerden biri eşârımı taba vesâtet ettiği halde kendisine üste kaç lira vereceğimi sormak gibi bir küstahlıkta bulundu. Böyle bir şey şayan-ı dıhk olmamış olsa insan esefinden âdeta ağlayabilir idi. Ah! Peder! Şiir hususunda bu kadar cehlin ile beraber şu heriflere nispeten sen âdeta Fuzûlî değilse de Rûhî-yi Bağdâdî veya Tâlib-i Âmudî addolunabilirsin. Dur bakalım. İşte kitapçıların kâfile-sâlârı ve ekser-i üdebanın vasıta-i asarı olan Arakel Efendi'nin de dükkânına geldik. Göreyim seni şair. Tesir-i hiddetten bir şekl-i abâset almış olan simanı latif bir tebessüme tehiyye ile ve herife kemal-i zarafetle beyan-ı meram et. Ah! Fikr ü zekânın adı bir tacir karşısında tekâpüya müftekir oluşu ne kadar seza-vâr-ı esefdir. Aman şu fikri cüzdanıma kaydedeyim de akşam bu unvan ile bir manzume-i belîge vücuda getireyim. İçeri girerek:

- Efendim! Bendeniz geldim ki.

- (Kitapçı Arakel dükkânındaki memurlardan birine) Selanik'teki Vatan Kütüphanesine cep kütüphanesinin yirmi dördüncü cüzünden seksen tane gönderiniz.

Şair – Efendim bendenizin buraya gelmekten maksadım.

Kitapçı Arakel – Manisa'daki Kitapçı Hasan Efendi'ye elli (Filoksera) risalesi (yine önündeki deftere bakıp devam ederek) Ankara'ya sekiz tane Mîyâr-ı Sedâd, Bursa'ya on altı tane (Mensûcat-ı Harîriyye Hakkında Mâlûmât Risâlesi) Erzurum'a seksen tane (Çay ve Anber Risâlesi) Sakız'a (Dışlerin Hıfz-ı Sıhhati Hakkında Vesâyâ-ı Nâfi'a) risalesi gönderiniz.

Şair – Efendim müsaade ederseniz.

[1397] Kitapçı – (Yine deftere bakarak) Matbaaya haber vermeli. (Nefhatü'l-Edeb) ile (Sahfetü'l-Haleb) in sekizinci tabına başlasınlar. Zira ikisinden de pek az kalmış.

Şair – Efendim size bir şey arz.

Kitapçı – Edirne'ye (Gül Yağının Tarîk-i İstihsali) risalesinden 100 adet gönderin.

Sevk Memuru – Bir taneden başka kalmamış.

Şair – Efendim meşgul iseniz de biraz da.

Kitapçı – Ne istiyorsunuz efendim?

Şair – Şu getirdiğim müsveddeyi vesâtetinizle neşrederek umumun istifadesine bâ'is olur isem kendimi bahtiyar addedeceğim.

Kitapçı – Felsefeye veya umur-ı adliyeye dair bir şey midir? Teessüf ederim ki böyle şeylere kimse para vermiyor. Zaten bu yolda moda hükmünü alan eserleri iştiraya kimin parası kifayet eder?

Şair – Hayır efendim hayır! Bendenizin eserim şiire mütealliktir.

Kitapçı – Öyle ise bendenizi afv buyurunuz... Pek meşgulüm. (Memurlardan birine) Parsih bu sandık şimdi gönderilmeli. Giderken Mihran Matbaası'na uğrayın da Âşık Çelebi'nin ikinci cildi çıkıp çıkmadığını haber alın.

Şair – Belki bu müsveddenin şimdilik yalnız bir kısmını tab ettirmeğe razı olursunuz. Şu “Bir Bedbahtın Âlâm-ı ‘Aşkiyyesi” unvanlı parçayı veririm. Kırk beş bentten ibarettir.

Kitapçı – (Uşaklardan birine hitaben) Avedis! Bundan sonra sabahları dükkânı bu kadar erken açmayın; zira beyhude işler için gelip gidenlere meram anlatmaktan siparişleri hazırlamaya vakit bulamıyorum.

[1398] Şair – Nasıl? Bize yüzünü mü çevirdi? Güya biz hiçbir şey söylememişiz! Adam değil de gölgeymişiz gibi davranıyor. Lakin dur. Ben elbette senden intikamımı alırım. Ben (Efkâr ü Zekâ-yı Muhtekirleri) unvanıyla bir hicviye neşredeyim de bak. Onu okuduğun vakit hiddetinden kitaplarının en üst rafına kadar sıçrarsın. Şu tacir yürekli herife bir nigâh-ı istihkar atfettikten sonra bir tavr-ı gurur-âmiz ile yazıcının yanından geçeyim ve bu mahsulat-ı fikriye muhtekirinin muavinine de tahkir-âmiz bir nigâh atfıyla şu menhusların çehre-i istihza-nümâlarına zerre kadar ehemmiyet vermeyerek dışarı çıkayım. Ha şöyle! Cesaretini takın. Şimdi de kapıyı arkamızdan şiddetle kapayalım. (Küt!) Yârabim bin şükür! Şu menhus heriflerin azabından kurtulduk.

Üçüncü Fasl

Matbaada

Biz zayıf idik. Hiddet ediyor idik. Lakin şimdi daha iyi bir şey düşündük. Zaman bizi anlayıp mahiyetimizi takdir edinceye kadar kendi kendimizin naşiri olmalıyız. Sanki ne zararı var? Tab için edeceğimiz masraf nihayet on ayda oldukça iyi bir temettü ile beraber yine kesemize girecek değil mi? Filhakika şurada burada bizi biraz dolandıracaklarına şüphe yoktur... Mamafih yine kâr var. İş bir kere enzâr-ı ammeye arz olunmaktadır. Lakin şu mürettepler de hakikaten cahil şeyler imiş. Nasıl oluyor ki bir adam bu derecelerde kör olsun da te yerine he dizsin. Na işte (nâtık) yerine (nâhık) olmuş. Dikkat etmeyecek olsak doğrusu pek güzel bir çehre peyda ederdik. Fakat kitabın heyet-i mecmuası göz önüne alınırsa hayran olmamak kabil değil. Unvanlarımız büyük harfler ile dizilmiş olduğundan elli adım mesafeden okunabilir. Ya şu kabın letafeti ya kâğıdın nefaseti... İsmimizin hadim-i ibka-yı [1399] nam olan şu varakpare üzerinde matbu bulunmasının bu ilk defası ise de son defası değildir. Şerefimiz tezayüt ettikçe namımız dahi şöhret-gîr-i afak olacağından, ileride

ismimiz cesim ilan kâğıtları üzerinde bir ‘aşîr-i zirâ’ kalınlığında celi harflerle tab olunacaktır. O ne? Birisi ismimizi andı. Ha musahhih! Müretteptilerden birisiyle konuşuyor. Doğrusu ya nâhık ile nâtıkı fark etmeyen cahil mürettep bu kadar dekaik-i hikemiyeyi havi neşideden pek çok şey anlayacak. Lakin ne olur? Molyer kendi eserlerini aşçı kariya okuyup fikir ve mütalaasını sorarmış. Kâzım Paşa nev-heveslik zamanındaki eşârını ayvaza okuyarak beğenip beğenmediğini sual edermiş. Ziyâ Paşa merhum lalasına bile şiirini beğendiremezmiş. Ay! Musahhih geliyor? Anladım. Bu da bir hayvan. Adam sen de. Ben de durdum da bu kadr-i meâlîyi şamil olan ebyâtımın mahiyetini öyle bir har-ı lâ-yefhemini anlamamasından az kaldı müteessir olacaktım. Hele şu son sahifeyi de kemal-i dikkatle gözden geçirelim.

Dördüncü Fasil

Kitapçı Dükkânında (Kitap Kendi Kendine)

Dört hafta da geçtiği halde hâlâ bir nüsha bile satılmadı. Gariptir ki (yemek) kitabından ve Âşık Paşa hurâfâtından yevmî yirmi beş tane satılıyor. Ah! Halkımızın kısm-ı azamı şikemperver kısm-ı mütebâkîsi de hüsn-i tabiatdan bihaber. Benim şimdilik medar-ı tesliyetim şairim, nazımımdır. Aşınalarına ihdâ etmek için yevmî beş on defa buraya gelip benden beş on nüsha kaldırmasına inhisar etti. Bu hâl henüz berhayat olduğuma bir delildir. Geçen gün dükkâna birkaç yabancı gelmiş idi... Benim şairim de orada bulundu... Elini bana doğru uzattı... Sahifelerimi karıştırdıktan sonra birkaç yerini cehren okudu... [1400] ve yabancılara işittirmek için bu kitap pek fevkalade bir şey imiş... Hele şu parçası ne latif? Ne selaset? Ne tenasüb-i elfâz? dedikten sonra kitapçıya gözüyle işaret ederek bu kitabın fiyatı nedir? Nasıl? Yarım meciydi mi? Bu kadar letafet, bu kadar ziynet ile on kuruşa nasıl veriliyor? Şundan iki tane ver.

Ne fayda ki yabancılar desiseyi yutmadılar. Herifler ya sağır idiler veyahut medeniyetin dereke-i süflâsında bulunuyorlar idi. Birisi çiftçi imiş gibi bir ziraat kitabı, öbürü de pek iyi bilirim Muhtasar bile okumamış iken tuttu da bir Mutavvel aldı. Dur bakalım. Bir taşralı geliyor. Her şey kendisine şayan-ı hayret görüldüğünden vâlihâne hırâmân oluyor. Şimdi kitaplara dikkat etmeğe başladı. Elhamdülillah elini bana doğru uzattı. Kalbim meserretle hareketini arttırmaya başladı. Çeşm-i kebûd-fâmıyla beni muayene ediyor. Ay şahs-ı hatır-nevâz seni ne kadar sevmeye başladım.

Köylü – Kitapçı Efendi! Bizim çocuk bu kitaptan okumak öğrenebilir mi?

Kitap – Ah! Şimdi hayretimden donacağım. Meğer beni elifba cüzü zannediyormuş. Şu köylüler ne kadar da mahdut fikirli heriflerdir. Her gördükleri kitabı elifba cüzü zannederler. Ah! Şairim benim ne kadar ıstırap içinde olduğumu bilse.

Beşinci Fasil**Gazetehanede Muâhizlerin Masasında**

Biz hemen otuz kitap olduğumuz ve her birimizin yanında muharrir tavsiye için bir suret-i tazimkârânede yazılmış birer mektup bulunduğu hâlde şu masanın üzerinde muharririn nazar-ı iltifatına kaç günlerdir ki intizar etmekteyiz. Ulum ve maarifin kıblenüması hükmünde olan muâhiz-i fasihü'l-beyân sandalyesinde [1401] ayaklarını uzatmış olduğu hâlde oturup savurduğu tütün dumanlarıyla odasının içinde tabakât-ı sahabe nazireler yapıyor. Ah! Yine intizar, yine kasvet-i kalp. Lakin dur! Dur! Dur bakalım. Zalim hab u hayalinden uyanıyor. Bize doğru teveccüh ediyor. Bize mültefitâne bir nazar atfediyor. Şimdi beni mütalaaya o rütbe dalacak ki rüfekamın hepsini unutacak, o sahib-i fikr-i alidir. Yarın gazetesinde benim hakkımda iki üç sütun görülecektir. Alicenap adam. Sana şükranımı arz etmeye imkân olsa. Beni yine masasının üstüne bıraktı. Ne demek? Aman Yârab! İçeriye bir Yahudi girdi. Elinde de bir terazi var. Aman! Aman! Bu ne olacak? Hepimizi o pis terazinin gözüne doldurdu. Eyvah! Fersude kitaplar satan Yahudi imiş!

Altıncı Fasil**Fersûde Kitaplar Satılan Dükkânda**

Altmış paralık kitaplara mahsus sandıkta! Ben! Ben ha! Bu sandığın içinde B. S imzalı bir romanın o dükkânda bulunan üçüncü cildinin yanında üstümde de Bağdat'ta basılmış ve kabı yırtılmış [Hâce-i Evvel]¹¹ isminde bir kitap var. Oh hele birisi karıştırdı. Hele o küflü kitapların arasından biraz ba'îd düştüm. Teessüf olunur. Bir rüştiyeli şimdi [Karı Koca]¹² masalından bir kitap aldı. Bir kadın da [Yeryüzünde Bir Melek]¹³ hikâyesi alıyor. Beni kimse istemiyor. Şu anda birisi bana elini uzattı. Sana teşekkür ederim ey beni bu esaret-i sefilaneden kurtarmaya azmeden alicenap! Eyvah! Meğer bana uzatılan el zalim eskici Yahudinin imiş. Aldı beni yere vuruyor sefil mal diyor. (Seni yazanın eli kırılsın) diyor. Ay beni kaldırdı! Yirmi paralık kitaplara mahsus olan rafa koydu. Hakkı da yok mu ya? İçinde afyon kafiyesinde şiir olan bir kitap işte böyle raflarda hâmûşâne çürür gider.

[1402]

¹¹ Köşeli parantezler metnin orijinalinde yer almaktadır.

¹² Köşeli parantezler metnin orijinalinde yer almaktadır.

¹³ Köşeli parantezler metnin orijinalinde yer almaktadır.

Yedinci Fasl Bakkal Dükkânında

Ah! Şükûfe-i Nevbahâr unvanlı kasidemin ikinci sahifesinden yarım kelle kaşarına bir setre yaptılar. (Hacı Baba) redifinde olan gazelim bir parça pastırmaya yatak oldu. Nevbahâr gazelim iki sucuk parçasına sarıldı. İşte birisi de geldi mum istiyor. Mumu benim Şu'le-i Cevvâle unvanlı kasidemin ilk sahifesine sardılar. Aman Yârab! Mumu alan adam benim şairim! Beni nazmeden. Yani benim vâlidim. Biçare adam! Ne hüzn-efzâ bir sima peydâ etmiş! Ya kıyafeti? Güya elbisesi sima-yı hüzn-efzâsından iktibas-ı kûdûret etmiş. Ah! Beni tanıdı. Bir gözyaşı da benim yedinci beyitimin birinci kelimesi olan bedbaht lafzına isabet etti.

Netice

Döndük dolaştık yine buraya avdet ettik. Pederin tamamıyla hakkı varmış. Bir insan işine şiir ile başlar ise nihayeti yine pirinççi mağazasına çıkar. Vaktiyle bakkallık ile işe başlayaydık şu vakt-i kühûletimizde istediğimiz kadar şiir ile de iştigal edebilir idik. Ah! Heves-i şebabet! Daima hayalât ardından koşar, daima hakikatten tebâüd etmek istersin. Vaktiyle şiire heves etmeyen pederlerin hâlâ şiirin adüvv-i ekberi olduklarının sır ve hikmetini şimdi idrak etmeye başladım.

Authors' Biographies

Nazmi Ağıl Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu, master ve doktora çalışmalarını aynı bölümde tamamladı. İngiliz Edebiyatı'ndan Beowulf, Sir Gawain ve Yeşil Şövalye ile Canterbury Hikayeleri'nin de aralarında bulunduğu birçok temel yapıtı dilimize kazandırdı. 1998 yılında Boşanma Dosyası'yla Yunus Nadi Şiir Ödülü'nü kazanan Ağıl'ın Yağmura Bunca Düşkün adını taşıyan toplu şiirleri 2014 yılında okurla buluştu. Kendisi halen Koç Üniversitesi İngiliz Dili ve Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. İngiliz, Amerikan ve Türk Edebiyatına dair makalelerinin yanı sıra, Ekfrasis: Görsel Sanatın Sözlü Tasviri adlı akademik kitabı 2015 yılında Simurg Yayınevi tarafından okura sunulmuştur. Son zamanlarda çocuk edebiyatına da eğilen Ağıl'ın bu alanda yayınlanmış 1 ve yayınlanmayı bekleyen iki çalışması vardır.

Fatih Aşan lisans derecesini TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Hukuk bölümünden, yüksek lisans derecesini Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı bölümünden aldı. Şu anda Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde doktora programına devam etmektedir. Aynı bölümde araştırma görevlisi olarak çalışmakta ve "Lives in Turkish: A Bibliography of Biography in Ottoman-Turkish Literary System (1800-2020)" adlı BAP projesinin ekibinde yer almaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nda telif haklarının gelişimi, 19. yüzyılda edebi üretimin sosyo-ekonomik dinamikleri, yazarlığın meslekleşme süreci ve edebi kültür tarihi akademik ilgi alanları arasındadır.

Arif Can Topçuoğlu lisans, yüksek lisans derecesini Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden aldı. Şu anda yine aynı bölümde Araştırma Görevlisi olarak doktora öğrenimine devam etmektedir. "Ahmet Mithat'ın Hasan Mellâh ve Zeyl-i Hasan Mellâh Romanlarında Dizisellik, Etki ve Uyarlama" başlıklı tezinde Türkçe romanın ortaya çıkışında tefrika mantığını ve etkilenme biçimlerini inceledi. Bu bağlamda erken dönem Türkçe edebiyat, dizisellik, popüler kültür, romanın ortaya çıkışı ve edebi kültür tarihi akademik ilgi alanları arasındadır.

Başak Demirhan received her B.A. (2002) from Boğaziçi University, English Literature Department, her M.A. (2004) and PhD (2010) degrees from Rice University, English Department. During her PhD program she also completed the Graduate Certificate Program in the Study of Women, Gender, and Sexualities. Since 2010 she has been working as a faculty member at the Western Languages and Literatures Department at Boğaziçi University. Her main areas of interest are the Victorian period, the long eighteenth century, feminism and genre theory, literature and medicine. After completing her PhD dissertation on

the illness and nursing narratives in Victorian diaries and novels, she worked on the writings of Harriet Martineau and Henry Mayhew. She teaches courses on the eighteenth-century, Romantic, and Victorian literature as well as feminism and gender theory.

Catherine MacMillan is an Associate Professor at the Department of English Language and Literature in Yeditepe University (Istanbul). She obtained her PhD (in European Studies) from Marmara University in 2008. In addition to literature, her research interests include Turkey/EU relations and populism in the EU, particularly from a discourse perspective.

Sevgin Özer lisansını Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sahne Sanatları Bölümü, Dramatik Yazarlık ve Dramaturji Ana Sanat Dalı'nda tamamladı. Yüksek lisansını Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili Edebiyatı Bölümü'nde "Tiyatro Sahnesinde Toplumsal Düzen Tahayyülü: Şemsettin Sâmî'nin Tiyatro Oyunları Üzerine Türsel ve Tematik Bir İnceleme" başlıklı teziyle bitirdi. Şu anda Boğaziçi Üniversitesi'nde aynı bölümde doktoraasına devam etmekte ve araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

Arif Tapan lisansını Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili & Edebiyatı bölümünde, yüksek lisansını İstanbul Şehir Üniversitesi Cultural Studies programında tamamladı. Halen Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili & Edebiyatı bölümünde doktora programına devam etmektedir ve aynı bölümde araştırma görevlisidir. 19. yüzyıl Osmanlı edebiyatları, özellikle de Ermeni harfli Türkçe metinler üzerine çalışmaktadır.

Hasan Turgut 2012 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Yüksek lisansını Yıldız Teknik Üniversitesi Türk Dili Edebiyatı bölümünde tamamladı. Varlık, Kitap-lık, şerhh, Monograf Journal, Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları gibi dergilerde eleştirileri yayımlandı. Sevim Burak ve Leyla Erbil hakkındaki derleme kitaplarda makaleleri bulunuyor. Halen Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili Edebiyatı bölümünde doktora öğrencisi. Bunun yanında altı yıldır bir devlet okulunda Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yapıyor.